

W połowie XI wieku nad Jeziorem Ostrowite pojawiła się grupa nowych osadników, zajmując miejsce, które przed setkami lat wykorzystywane było wprawdzie przez przedstawicieli tzw. kultury pomorskiej z wczesnej epoki żelaza, a później, w okresie rzymskim, przez ludność tzw. kultury wielbarskiej, utożsamianej niekiedy z Gotami. Miejsce to przyciągać musiało kolejne grupy osadników swoimi szczególnymi walorami: dostępnością jeziora z jego zasobami ryb, korzystnym doбором gleb, umożliwiającymi zarówno uprawę zbóż, jak i uprawy ogrodnicze oraz znacznymi zasobami gliny, do celów budowlanych i produkcji ceramicznej.

Nowi przybysze w ciągu następnego stulecia zbudowali rozległy kompleks osadniczy składający się z osady na wyspie Jeziora połączonej drewnianym mostem z osadami na wschodnim i południowym brzegu oraz obiektu obronnego, który chronił przyczółek mostowy. Nieopodal tego obiektu rozciągało się cmentarzysko. Właśnie ono zwraca szczególną uwagę poprzez wczesne stosowanie obrządku szkieletowego – typowego dla chrześcijaństwa. Jest to zjawisko dość rzadkie na Pomorzu, które do czasu podboju przez Bolesława Krzywoustego pozostawało formalnie pogańskie. A typowym dla pogańskich zwyczajów pogrzebowych było raczej palenie zwłok zmarłych oraz chowanie ich pod nasypami kurhanów.

Badania archeologiczne w Ostrowitem trwają z przerwami od 1993 r. i były prowadzone przez archeologów z Łodzi i Torunia. Obecny etap badań, prowadzony od 2008 roku koncentruje się na rozpoznaniu właśnie cmentarzyska szkieletowego, na którym odkryto do tej pory 63 pochówki, w tym dwa tzw. groby komorowe, które interpretowane jako miejsca pochówku szczególnie ważnych osobistości. W większości grobów zmarłych składano przestrzegając rygorystycznie ułożenia na osi wschód-zachód, stosując trumny, lub bezpośrednio w jamach ziemnych, niekiedy wznosząc kamienne konstrukcje przypominające sarkofagi, a nawet, w jednym wypadku, używając do pochówku łodzi - dębunki. Zmarłych ubierano w odświętny strój, którego pozostałościami są zachowane ozdoby z brązu, a nawet srebra, niekiedy też wkładano im do grobów przedmioty: monety, misy wykonane z brązu, czy drobne narzędzia codziennego użytku: noże, krzesiwa i osetki.

Nowoczesne metody badawcze, pozwalają obecnie na znaczące pogłębienie wiedzy na temat cmentarzyska. Szczególnie ważne jest uzyskanie ścisłych danych dotyczących chronologii. Pomogą w tym analizy radiowęglowe, wykonane metodą AMS na szczątkach kostnych. Pozwolą one na zweryfikowanie chronologii, która do tej pory ustalona była na podstawie analizy przedmiotów wkładanych do grobów, co bywa niekiedy metodą zawodną. Być może uda się ustalić, czy np. pochówki w drewnianych trumnach są młodsze od tych, złożonych bezpośrednio w ziemi.

Kolejne analizy pozwolą uzyskać dalsze informacje na temat populacji zamieszkującej Ostrowite. Analiza stabilnych izotopów zawartych w szkliwie zębów, pozwala określić dietę zmarłych. Pozwala także, dzięki utrwaleniu izotopowej charakterystyki budowy geologicznej w szkliwie, określić miejsce, w którym zmarły spędzał dzieciństwo. Oznacza to możliwość śledzenia migracji. Migracje mogą być także uchwycone dzięki badaniom dawnego DNA. Pozwalają one również na ustalenie związków krewniaczych. Szczegółowe analizy antropologiczne uzupełnią nasz stan wiedzy o informacje dotyczące struktury populacji: wieku w jakim zmarli, płci czy stanu zdrowia. Wszystkie one pomogą nam dowiedzieć się kim byli jedni z pierwszych chrześcijan na Pomorzu.

Ponieważ cmentarzysko było częścią większego zespołu osadniczego, badania będą koncentrowały się na pełniejszym rozpoznaniu jego struktury. W tym celu planowane jest użycie zarówno metod archeologii nieinwazyjnej, jak i wykopalisk. Badania terenowe rozpoczną się od rozpoznania geofizycznego, z zastosowaniem metody magnetycznej i elektrooporowej oraz rozpoznania geochemicznego, z zastosowaniem metody fosforowej. O ile dwie pierwsze metody pozwalają „zajrzeć pod ziemię” bez konieczności prowadzenia wykopalisk ustalić położenie relikwów domostw, palenisk, czy różnego rodzaju jam, to trzecia z metod polega na poszukiwaniu śladów fosforu w gruncie. Deponowany w glebie w wyniku aktywności ludzkiej lub np. hodowli zwierząt, jest wyraźnym świadectwem dawnej aktywności ludzi. Badania powinny pozwolić na ustalenie dokładnego zasięgu cmentarzyska oraz odkrycie nieznanymi do tej pory punktów osadniczych wokół jeziora. Być może uda się w ten sposób ustalić nawet położenie kościoła, o którym wspomina jeden z piętnastowiecznych dokumentów?

W trakcie wykopalisk, których zadaniem będzie zweryfikowanie danych pozyskanych dzięki prospekcji nieinwazyjnej oraz pełniejsze rozpoznanie cmentarzyska, zastosowane będą nowoczesne metody dokumentacji cyfrowej. Wszelkie pomiary w terenie wykonywane będą z użyciem urządzeń elektronicznych, zapewniających dokładność i precyzję. Odślaniane struktury będą dokumentowane za pomocą technik fotogrametrycznych, pozwalających nawet na ich dokładne, trójwymiarowe zrekonstruowanie w przestrzeni wirtualnej. Całość pozyskanych danych będzie wprowadzona do bazy GIS – Systemu Informacji Geograficznej.

Dzięki wszystkim tym działaniom chcielibyśmy dowiedzieć się więcej o przebiegu procesu chrystianizacji na Pomorzu Wschodnim, a także bliżej poznać i zrozumieć ludzi, który ponad 800 lat temu osiedlili się nad Jeziorem Ostrowite.